

WATEROPLEIDINGEN WATERKENNIS OP PEIL

HOGERE TECHNIEK AFVALWATERZUIVERING

MODULE 1:
ZUIVERINGSPROCESSEN
CURSUSBOEK

NIEUWEGEIN
2017

© Stichting Wateropleidingen,
Augustus 2016 Nieuwegein

Versie 4.1

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Stichting Wateropleidingen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding en kader.....	1
1.1	Waterzuivering: verleden, heden en toekomst.....	1
1.2	Wie is verantwoordelijk voor de afvalwaterzuivering?.....	3
1.3	Financiën en functioneren.....	5
1.4	Belanghebbenden.....	6
1.5	De waterketen.....	7
1.6	Milieu.....	11
1.7	Innovatie.....	12
1.8	Afsluitend.....	16
2	Basisprincipes van afvalwaterzuivering.....	17
2.1	Inleiding.....	17
2.2	Scheikundige basisprincipes.....	17
2.2.1	Begrippen.....	17
2.2.2	Organische en anorganische stoffen.....	19
2.2.3	Zuren-zouten-basen.....	20
2.2.4	Chemische reacties.....	21
2.2.5	Oxidatie.....	21
2.2.6	Reductie.....	22
2.2.7	Neerslag.....	22
2.2.8	Chemische reacties in het zuiveringsproces.....	23
2.3	Microbiologische principes.....	25
2.3.1	Stofwisseling.....	25
2.3.2	Endogene ademhaling.....	27
2.4	Stikstofverwijdering.....	29
2.4.1	Stikstofverwijdering door slibproductie.....	29
2.4.2	Nitrificatie.....	29
2.4.3	Denitrificatie.....	30
2.4.4	Anammox.....	31
2.4.5	Biologische fosforverwijdering.....	32
2.5	Bezinking.....	34
2.5.1	Oppervlaktebelasting.....	34
2.5.2	Verblijftijd.....	35
2.5.3	Buffering en indikking.....	35
2.5.4	Metten van bezinking.....	35
2.5.5	Toepassingen.....	36
2.6	Fysisch chemische methoden.....	37
2.6.1	Precipitatie.....	38
2.6.2	Coagulatie en flocculatie.....	38
2.6.3	Kristallisatie.....	38
2.6.4	Chemische fosforverwijdering.....	39
2.6.5	Berekening chemicaliëndosering.....	40
3	Wetgeving, milieu en vergunningen.....	41
3.1	Wettelijk kader.....	41

3.1.1	Waterwet	41
3.1.2	Voorschriften in de waterwet	41
3.1.3	Heffing.....	43
3.1.4	Kleine lozingsen	43
3.1.5	Grote lozers.....	48
3.1.6	Wet Algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO):.....	49
3.2	KAM Zorg.....	49
4	Rekenen met kosten	51
Leerdoelen	.....	51
4.1	Inleiding.....	51
4.2	Initiële kosten	51
4.2.1	Civiele, mechanische en elektrotechnische investeringskosten	52
4.2.2	Van aanneemsommen naar totale stichtingskosten.....	53
4.3	Exploitatielasten	53
4.3.1	Kapitaallasten.....	53
4.3.2	Onderhoudskosten	55
4.3.3	Bediening en beheer	55
4.3.4	Energie.....	56
4.3.5	Chemicaliën en andere hulpmiddelen.....	56
4.3.6	Slibverwerking	56
4.3.7	Voorbeeldberekening	57
4.4	Looptijd, aflossings- en afschrijvingstermijn.....	58
4.5	Investeringsbeslissingen	59
4.5.1	Methode 1: totale jaarlijkse kosten.....	59
4.5.2	Methode 2: terugverdiëntijd	60
4.5.3	Methode 3: contante waarde	61
4.6	Gevoeligheidsanalyse	63
5	Afvalwater	65
5.1	Samenstelling stedelijk afvalwater.....	65
5.2	Samenstelling industrieel afvalwater	66
5.3	Bestrijding aan de bron	66
5.4	Afvoerpatronen DWA en RWA	67
5.5	Rioolstelsels.....	68
5.6	Gemalen	70
5.7	Rekenen aan overstorten	70
5.8	Anticiperen op wijzigingen in de aanvoer.....	71
5.9	Aan- en afhaakproblematiek grote lozers	72
5.10	Taken gemeenten en waterschappen	73
5.11	Samenwerking in de keten	73
6	Zuiveringssystemen	75
6.1	Rwzi	75
6.1.1	Algemeen.....	75
6.1.2	Schema kleine rwzi.....	76
6.1.3	Schema middelgrote rwzi	77
6.1.4	Schema grote rwzi.....	79

6.1.5	aantal rwzi's in Nederland.....	80
6.2	AWZI.....	81
6.2.1	Algemeen.....	81
6.2.2	Schema levensmiddelenindustrie.....	86
6.2.3	Schema papier en grafische industrie.....	88
6.2.4	Schema petrochemische industrie.....	89
6.2.5	Schema metaalindustrie.....	92
6.3	IBA.....	94
7	Voorbehandeling.....	95
7.1	Inleiding.....	95
7.2	Grove bestanddelen.....	96
7.2.1	Roosters en zeven.....	96
7.2.2	Zandvanglers.....	98
7.3	Slib.....	99
7.3.1	Voorbezinking.....	99
7.3.2	Overige vormen van gravitatie-af scheiding slib.....	101
7.4	Vet en olie.....	102
7.4.1	Opdrijven of opromen.....	102
7.4.2	Gravitatie-af scheiding voor vet en olie.....	103
7.4.3	Flotatie afscheider.....	104
7.5	Kleine deeltjes en opgeloste stoffen.....	104
7.5.1	Filtreren.....	104
7.5.2	Neutralisatie.....	106
7.5.3	Precipitatie of neerslag reacties.....	106
7.5.4	Adsorptie.....	108
7.5.5	Extractie.....	108
7.5.6	Coagulatie en flocculatie.....	108
7.5.7	Elektrolyse.....	108
7.6	Vluchtige stoffen.....	109
8	Anaerobe zuivering.....	111
8.1	Anaerobe zuivering.....	111
8.1.1	Het microbiologische proces.....	112
8.1.2	De werking van de anaerobe zuiveringsinstallatie.....	116
8.1.3	Soorten anaerobe systemen.....	117
8.1.4	De opstart van een anaeroob systeem.....	119
8.1.5	Rendementsindicatoren.....	120
9	Aerobe zuivering.....	123
9.1	Actief slib.....	123
9.1.1	Verwijdering van zuurstofbindende stoffen, stikstof en fosfor.....	123
9.1.2	Processchema en definities.....	124
9.1.3	Reactortypen actief slib.....	125
9.1.4	Karakterisering actief slibproces.....	129
9.1.5	Licht slib.....	134
9.1.6	Nereda.....	135
9.2	Beluchting.....	136

9.2.1	Oppervlaktebeluchters.....	136
9.2.2	Bellenbeluchters.....	138
9.2.3	Toepassingen van type beluchters	138
9.2.4	Karakterisering van de beluchting.....	139
10	Stikstofverwijdering	143
10.1	Lozingsnormen voor rwzi's.....	143
10.2	Verwijdering van stikstofverbindingen	144
10.3	Uitvoeringsvormen stikstofverwijdering	145
11	Fosforverwijdering.....	151
11.1	Fosforverwijdering.....	151
11.1.1	Overzicht van fosforverwijderingstechnieken.....	151
11.1.2	Uitvoeringsvormen chemische fosforverwijdering.....	153
11.1.3	Uitvoeringsvormen biologische fosforverwijdering	156
11.1.4	Kosten van defosfatering	157
11.1.5	Alternatieven fosforverwijdering.....	157
11.1.6	Gescheiden behandeling	158
12	Nabehandeling.....	159
12.1	Inleiding.....	159
12.2	Nabezinking	159
12.2.1	Dimensionering nabezinktanks.....	161
12.2.2	Membraan Bioreactoren	164
12.3	Nabehandeling van effluent.....	166
12.3.1	Desinfectie.....	166
12.3.2	Filtratie	167
12.3.3	Helofytenfilters.....	170
12.3.4	Toepassingen in Nederland.....	170
13	Slibbehandeling.....	173
13.1	Inleiding.....	173
13.2	Soorten en hoeveelheden slib	173
13.3	Eigenschappen van slib	174
13.3.1	Fysische eigenschappen	174
13.3.2	Chemische eigenschappen	175
13.3.3	Microbiologische eigenschappen.....	176
13.3.4	Slibbemonstering en -analyses.....	176
13.4	Slibverwerkingsprocessen algemeen	176
13.4.1	Conditioneren van slib.....	177
13.4.2	Chemische conditionering	178
13.4.3	Thermische conditionering.....	178
13.5	Indikken van slib.....	179
13.5.1	Gravitatie-indikking.....	180
13.5.2	Flotatie-indikking	181
13.5.3	Mechanische indiccking	181
13.6	Stabiliseren van slib	182
13.6.1	Aerobe slibstabilisatie.....	182

13.6.2	Anaerobe slibstabilisatie	183
13.6.3	Procesbeschrijving slibgisting	183
13.6.4	Verwarming van een slibgisting	186
13.6.5	Producten van een slibgisting	188
13.6.6	Procesbeheersing van een slibgisting	190
13.7	Mechanisch ontwateren van slib	191
13.7.1	Directe ontwatering van surplusslib	193
13.8	Thermische behandeling van slib	193
13.8.1	Slibdroging	194
13.8.2	Slibverbranding	195
13.8.3	Slibcompostering (biologische droging)	196
13.8.4	Natte oxidatie	197
14	Omgevingshinder (geur)	199
14.1	Inleiding	199
14.2	Geurstoffen en –concentraties	199
14.3	Regelgeving en beleid geur	201
14.3.1	Regelgeving	201
14.3.2	Uitgangspunten geurbeleid	201
14.3.3	Nederlandse emissierichtlijn (NeR) en geur	202
14.3.4	Activiteitenbesluit en geur	205
14.4	Verspreidingsmodellen	205
14.5	Maatregelen	208
14.6	Lavafilters	209